

ZA GLAS STARIJIH ŽENA

REZULTATI ISTRAŽIVANJA O POLOŽAJU I UČEŠĆU STARIJIH ŽENA U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU U SRBIJI I PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE NJIHOVOG POLOŽAJA

Istraživanje koje su provela udruženja Amity i FemPlatz stavlja u fokus starije žene, koje su brojnije u odnosu na svoje vršnjake muškarce, ali su zapostavljenije u odnosu na njih. Starijim ženama nisu obezbeđene iste mogućnosti učestvovanja u kreiranju politika i u odlučivanju o pitanjima koja ih se tiču. Ovaj dokument je poziv na akciju da se poveća senzibilisanost za ljudska prava starijih žena i da se unaprede mehanizmi za zaštitu njihovih ljudskih prava da učestvuju u javnom/društvenom i političkom životu.

Istraživanje sa ciljem da se sagleda položaj starijih žena u Srbiji, njihova uključenost u donošenje odluka koje utiču na njihove živote i potrebne dodatne mere od strane države i društva obuhvatilo je 675 žena koje imaju 65 i više godina a žive u Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu, Boru i u Čačku.

Ključni nalazi Istraživanja su:

- **Starije žene su zanemarene u društvu.** Preko 80% starijih žena smatra da društvo ne vodi dovoljno računa o njihovom položaju i potrebama.
- **Doprinos starijih žena i njihova uloga u domaćinstvima i zajednici nije dovoljno vidljiva.** One nastavljaju da značajno doprinose domaćinstvima u kojima žive i nakon odlaska u penziju, najčešće kroz obavljanje kućnih poslova i brigu o zavisnim članovima porodice, a one koje žive na selu i kroz rad u poljoprivredi.
- **Starije žene nisu dovoljno informisane o pravima koje imaju,** ni o značaju njihove participacije u javnom i političkom životu, posebno u vezi sa učešćem na mestima gde se donose odluke koje ih se tiču.

Starije žene u Srbiji su u lošijem položaju u poređenju sa starijim muškarcima, kao i u poređenju sa ženama i muškarcima iz drugih starosnih grupa:

- Konstantno i kontinuirano su **izložene višestrukoj diskriminaciji** po osnovu pola, roda, starosnog doba, siromaštva. Diskriminišući stavovi posebno su izraženi prema udovicama, starijim ženama koje žive same, starijim ženama sa invaliditetom, starijim ženama koje žive na selu.

- **Socijalna isključenost starijih žena je znatno veća** u odnosu na starije muškarce jer je stopa materijalne deprivacije duplo veća kod njih, znatno je veći broj bez škole ili sa nepotpunom osnovnom kod starijih žena, što utiče na njihovu socijalnu isključenost.
- **Nemaju sve starije žene iste mogućnosti i jednak pristup zdravstvenim ustanovama i socijalnoj zaštiti** a najčešći razlozi su udaljenost od tih ustanova, siromaštvo, neadekvatna dostupnost javnog prevoza, nepristupačnost prevoza, ustanova i usluga.
- **Nasilje prema starijim ženama je široko rasprostranjeno u Srbiji,** ali se ne prijavljuje dovoljno. Mnoge starije žene godinama trpe nasilje od supružnika, partnera ili drugih članova porodice, ali to smatraju prihvatljivim modelom ponašanja. Istraživanja pokazuju da je oko 20% starijih iskusilo nasilje, kao i da su žene bile više izložene nasilju. Među ubijenim ženama 23,5% su starije žene.

Starije žene u nedovoljnoj meri učestvuju u organizovanim aktivnostima u zajednici

- Starije žene na različite načine percipiraju svoje obaveze i svoje lično slobodno vreme. Pojedine su se pomirile sa tim da su kućni poslovi samo ženski poslovi, prihvatile su

svoju ulogu i ne pokušavaju i ne smatraju da nešto treba da promene. Druga grupa njih je svesna da nešto treba da promene u svom odnosu prema obavezama koje nameću sebi ili koje su im nametnute, ali ne čine ništa. Treća grupa starijih žena su one koje znaju da naprave granicu između kućnih obaveza i ličnog slobodnog vremena.

- Većina ispitanica nije članica ni jednog udruženja, a tek 7% ispitanica su ranije bile članice nekog udruženja. Razlozi su što nemaju vremena (polovina navodi da radi u bašti ili na vikendici, 44% da pomaže oko unučića ili drugih srodnika a 15% njih navodi da radi za novac ili volonterski) zatim, što im je standard domaćinstva loš, ili što nisu zainteresovane da učestvuju.
- Najviše starijih žena je u udruženjima penzionera (28% njih), a samo 2% je u udruženjima žena, 2% u kulturno umetničkim društvima, 5% u organizacijama civilnog društva i 1% u mesnoj zajednici.
- Na zainteresovanost ispitanica za učešće u organizovanim uslugama/ programima u izvesnoj meri utiču njihove godine starosti, obrazovanje, izvori prihoda, mesto stanovanja i standard domaćinstva.

Politička participacija starijih žena je na veoma niskom nivou:

- Iako je kvota za učešće žena u skupštinama od ove, 2020. godine 40%, što je na izborima i ispoštovano, učešće starijih žena je minimalno. U Skupštini Srbije među 39% žena, starijih žena je samo 1,2%. Najviše ih je u Skupštini Beograda, gde je među 46% žena, 3,63% onih sa 65 i više godina, dok u skupštinama Novog Sada i Bora, starijih žena uopšte i nema.
- 10% ispitanica su članice partije, a od onih koje to jesu, 7% ima partijski staž manji od godinu dana, što znači da su se učlanile u političku stranku u starijem životnom dobu, što treba tumačiti u kontekstu stavova javnosti prema kojima se građanke u političkom životu najviše angažuju jer očekuju ličnu korist.

- Samo 2% ispitanica sada ima funkciju u stranci, dok je onih koje su ranije imale funkciju 20%, što upućuje da sa ulaskom žena u starije životno doba opada i onako mala moć koju su, kao žene, imale u strankama.
- Manje od četvrtine ispitanica, sadašnjih ili ranijih članica političkih stranaka, učestvuje ili je učestvovalo u organima odlučivanja, i to na nižim nivoima delovanja (u radnim organizacijama, mesnim zajednicama a najmanje u jedinicama lokalnih samouprava).

Starije žene imaju svest o značaju učešća starijih žena i u politici, bez obzira da li su lično zainteresovane ili ne:

- One preporučuju učešće starijih žena na svim nivoima, od mesne zajednice do nacionalnog nivoa, ali je ujedno potrebno raditi na političkoj edukaciji starijih žena. To ne mora nužno da bude preko političkih stranaka, već može da bude učešće u radu mesne ili stambene zajednice, u strukovnim i drugim organizacijama civilnog društva ili u savetodavnim telima.

ZATO JE NEOPHODNO:

Obezbediti operativnost saveta za starije na nacionalnom nivou, uz obavezno učešće predstavnice starijih žena, kao i ustanovljavanje saveta starijih građana u lokalnim samoupravama, u kojima će srazmerno biti uključene i starije žene

Neophodno je da se ovom pitanju pristupi na sistemski način, kako na nacionalnom, tako i na nivoima jedinica lokalnih samouprava. Na nacionalnom nivou, potrebno je osigurati operativnost i redovne sastanke, kao i učešće predstavnice starijih žena. To je ujedno i način za osiguravanje povećane participacije starijih žena u političkom i javnom životu, kroz koji se obezbeđuje da se čuje i njihov glas prilikom kreiranja javnih politika.

Ustanovljavanje kvote za starije žene u okviru kvota za učešće žena u izbornom procesu

Dosadašnje iskustvo pokazuje da se broj žena u Narodnoj skupštini i u lokalnim parlamentima povećao tek nakon što je uvedena kvota za učešće manje zastupljenog pola. Imajući u vidu veoma malo učešće starijih žena, što je pokazalo i sprovedeno istraživanje, uvođenje kvote za starije žene osiguraće povećanje njihove političke participacije i veće učešće u odlučivanju.

Senzibilisanje javnosti u vezi sa pravima starijih žena

Neophodno je povećanje senzibilisanosti organizacija civilnog društva i opšte javnosti za prava starijih žena da u većoj meri učestvuju u javnom životu lokalne zajednice i na mestima na kojima se donose odluke koje ih se tiču, i to na svim nivoima, kako bi se izmenili zakoni i unapredili mehanizmi za veću participaciju žena u javnom i političkom životu. Potrebno je podizanje svesti i edukacija svih aktera u zajednici o principima rodne ravnopravnosti i borbi protiv diskriminacije starijih žena.

Podizanje nivoa svesti i informisanosti starijih žena o njihovim pravima i edukacija o političkim procesima i osnaživanje da se kandiduju na izborima na svim nivoima

Da bi se starije žene više uključile u politički i javni život, neophodno je informisati ih o pravima i organizovati edukacije za njih o političkim procesima i modelima učešća u kreiranju i donošenju odluka.

Ovaj dokument je nastao u okviru Projekta: „Za povećano učestvovanje starijih žena u javnom i političkom životu“, koji finansira Evropska unija, a štampan je u okviru projekta "Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti", koji sprovodi Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women), uz finansijsku podršku Evropske unije. Za sadržinu teksta isključivo su odgovorni Amity i FemPlatz, i on ne predstavlja nužno stavove Evropske unije, UN Women, Ujedinjenih nacija, ili bilo koje druge organizacije pod okriljem Ujedinjenih nacija.

Pored toga, neophodne su mere za osnaživanje starijih žena da se kandiduju na izborima na svim nivoima, a posebno na izborima za savete mesnih zajednica.

Starije žene i muškarci u Srbiji – činjenice i brojevi

- U 2011. u Srbiji je živelo 7.186.862 stanovnika, a među njima je bilo 1.250.316 (17,40%) onih sa 65 i više godina, od kojih 723.249 žena. Broj starijih žena kao i ukupan udeo starijih osoba se iz godine u godinu povećava, a ukupan broj stanovnika se smanjuje.
- Na dan 31. decembra 2019., u Srbiji je živelo 6.926.705 stanovnika, a među njima je bilo 1.451.818 (20,96%) onih sa 65 i više godina, od kojih su 828.944 žene.
- Skoro trećina ukupnog broja žena u Srbiji su starije žene (27,93% na dan 31. decembra 2019),
- 144.407 starijih žena (14,37%) ne prima penziju za razliku od 25.295 starijih muškaraca (4,25%).
- 107.000 starijih žena su bez škole za razliku od 12.000 starijih muškaraca.

Rečima starijih žena:

„Opšte je mesto da se život žena odvija na marginama društva, van sfere „javnog“, u oblasti „privatnog“, u porodici. Sa penzionisanjem još čvršće se ušančuju u porodicu („baka servis“) i utoliko se gube iz javne sfere, gde nisu imale iste šanse i mogućnosti kao muškarci, ni ranije. Tome doprinosi diskriminacija kako žena, tako i starijih oba pola. Mi smo kao društvo/kultura skloni da potcenjujemo mogućnosti starijih i da im po pravilu ne ukazujemo poverenje.“

„U 90% muškarci se pitaju. Nas niko ništa ne pita, mi smo uvek ponižene od strane muškaraca.... slabo nas cene i poštuju, nas starije žene pogotovu.“

„Žene su nezainteresovane i zato se ne uključuju u društveni i politički život, u stvari veruju da to nije za njih, a i ja sam jedna od tih.“

„Važno je učestvovanje i starijih žena jer svaki predlog koji se da u korist nas žena, na bilo kom mestu, važan je.“

„Žene su više okrenute opštem dobru, a manje ka vlasti, i zato treba da budu uključene gde se raspravlja o pitanjima važnim ne samo za njih već za sve građane.“